

The book cover features a vibrant red background with intricate green line art of vines and leaves. The text is centered and rendered in a clean, white, sans-serif font. The title 'MAA' is at the top, followed by the author's name 'KATRIINA RANNE', then 'KUINI', the publisher's name 'WSOY', and finally 'VERI' at the bottom.

MAA

KATRIINA RANNE

KUINI

WSOY

VERI

KATRIINA RANNE

Maa kuin veri

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© KATRIINA RANNE JA WSOY 2021

ISBN 978-951-0-46866-1

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

PAINETTU EU:SSA

*Kaikille Colonia Finlandesassa joskus asuneille
ja heidän jälkeläisilleen*

MINÄ OLEN sademetsässä asuva suomalainen. Suomessa en ole koskaan käynyt, eikä ole äitini eikä isäni, ei edes isoäitini, ja silti he kantoivat koko ajan Suomea mukanaan, silti he puhuivat lapsilleen suomea. Paitsi äitini, joka ei sanonut minulle yhtään sanaa. Mutta hän kuljetti junalla isäni sanat silloin, kun isä keskusteli enää vain meren kanssa.

Haluan kertoa siitä, miten me etsimme yötä ja löysimme miljoonia unohdettuja ruumiita. Haluan kertoa siitä, miten mummini eli ja ei elänyt satavuotiaaksi, ja siitä, miten sain ja en saanut lasta, jota toivoin. Minä olen arvoitus ja tuiki tavallinen, minä olen macheten kylmä terä ja kypsän appelsiinin tuoksu, minä olen yksi lehti valtavassa puussa, juuri se, joka kohta leijailee kasvoillesi. Puut eivät huuda. Mutta lehdet kyllä kahisevat, ja jos olet aivan hiljaa, saatat kuulla kauan sitten pudonneidenkin lehtien äänen. Vaikka lehdet maatuvat, ne eivät katoa.

Kaarlo

1

ISÄ SITOI macheten housunvyötärölleen ja astui poikansa eteen toinen viidakkoveitsi kädessään. Kaarlo Manner pelkäsi alkavansa itkeä. Isä pujotti veitsen tupen Kaarlon vyöhön ja sulki vielä vyönsoljen hänen puolestaan kuten lapselle tehdään. Mutta kun solki oli lukittu, Kaarlon oli oltava tarpeeksi vahva kantamaan veitsen paino. Vaikka Kaarlo oli ikäisekseen pitkä – hän oli viidentoista, mutta isänsä mittainen – macheten nahkainen tuppi ulottui polvien alapuolelle.

Äiti ja pikkusiskot istuivat suuripyöräisissä vankkureissa matkakirstujen päällä. Kun Kaarlo oli edellisten päivien aikana katsellut muiden perheiden lähtöä, hän oli ajatellut, että pian istuisi vankkureissa, rauhoittelisi nuorempaa siskoa, jos tämä säikähtäisi viidakon ääniä. Mutta Kaarlon olisikin käveltävä oikeanpuoleisen härän takana Santa Anasta aina Colonia Finlandesaan asti ja oltava valmis käyttämään machetea. »Tämän on oltava käden ulottuvilla», isä oli sanonut ja lisännyt: »Petojen varalta.»

Kaarlo veti macheten varovasti tupesta ja silitti sormillaan sen viileää terää. Hän vilkaisi äitiään, joka istui tyttäriään syliinsä puristaen ja hymyili pojalleen. Kaarlo oli sittenkin hyvillään, että hänet oli laskettu mieheksi.

Isän käskystä härät lähtivät liikkeelle. Ne olivat suuria ja omapäisen oloisia. Vankkurit olivat tupaten täynnä ja varmasti

raskaat vetää. Edessä avautui kumpuileva tasanko. Kaikki muut siirtolaisryhmästä olivat jatkaneet kohti määränpäättä jo ennen heitä, joten ilman tietäkin oli helppo seurata pyörien jälkiä.

Aurinko paistoi korkealta, mutta heinäkuu on Argentiinassa talvea, joten oli viileää. Kävelyn rytmi sai Kaarlon rentoutumaan, ja hän alkoi hävetä aiemmin tuntemaansa pelkoa. Ehkä isä oli saanut Kaarlon pelkäämään veitsiä, hän kun oli monesti varoittanut Kaarloa Lahden torin markkinapäivistä: silloin juopuneet aloittivat käsirysyjä ja puukottivat toisiaan, eikä ratsastava poliisikaan ehtinyt kaikkia tappeluja estämään. Kaarlo kävi markkinoilla aina kun mahdollista, mutta nähdessään jonkun vyöllä puukon hän siirtyi heti taaemmaksi. Kaikkein eniten hän kavahti santarmin miekkaa. Kaarlolla oli tapana mennä katsomaan junan tuloa Lahden asemalle, ja silloin paikalla oli suomalaisen poliisin lisäksi aina venäläinen santarmi. Kaarlo oli kuullut, että joskus santarmi vaati ihmisiä näyttämään passia. »Santarmilta voi odottaa mitä vain, kun ei se ole Suomen lakien alainen», isä oli sanonut. »Se on Venäjän sotaväkeä vaikka täällä seisookin.» Kaarlo katseli asemalaiturin reunalla, kuinka santarmi käveli laituria hitaasti edestakaisin koppalakki päässään, miekka vyöllään. Melkein maata viistävästä manttelista levisi ilmaan hajuveden löyhkää kuin merkinä uhasta.

Tuntui hyvältä olla liikkeellä parin päivän odottelun jälkeen, ja kuten ilma, myös tunnelma oli aivan erilainen kuin heidän saavuttuaan kolme päivää sitten jokilaivalla Santa Anaan. Ehkä siirtolaisten silloinen epätoivo oli johtunut äkillisestä muutoksesta: Kuukauden merimatka Saksan Bremenistä oli ollut täynnä pulppuilevaa ilonpitoa, ja Buenos Airesiin saapuessaan he olivat saaneet siirtokunnan perustamistöiden johtajalta, herra Höbergiltä, sähkeen, jonka mukaan kaikki oli paikan päällä valmista suihkukaivoja myöten. Buenos Airesissa suihkukaivoja oli joka

paikassa, ja kaupunki oli ihmeellisen iso ja loistokas. Jo laivan kannelta Kaarlo oli nähnyt, että kyse oli aivan erilaisesta kaupungista kuin mikään hänen Suomessa tai Saksassa näkemänsä. Kaupungin valot hohtivat kuin valtava tulipalo, kuin puolen Suomen metsät olisivat syttyneet palamaan. Äiti oli ihastellut jo Helsinkiä, kun he matkan alussa olivat kulkeneet Helsingin rautatieasemalta Kauppatorille, josta laiva lähti, mutta Buenos Airesin valot tekivät häneen vielä suuremman vaikutuksen. »Että voi olla olemassa noin iso kaupunki», hän oli huokaissut. Isä oli nyökännyt ja sanonut: »Suomessa ei tiedetä kaupungeista mitään. Miten keisari antoi Lahdellekin kaupunkioikeudet, kun siellä ei ole kuin satakunta taloa ja pari navettaa päälle?»

Kaarloa harmitti isän tapa vähätellä Lahtea. Kaarlon mielestä Buenos Airesissa näki Lahdenkin mahdollisen tulevaisuuden: tällaista voi olla, jos jaksetaan rakentaa hyvin ja huolellisesti, jos luotetaan siihen, että hyvin tekemällä kaikki rakentuu hiljalleen paremmaksi. Mutta isä ei ollut enää jaksanut uskoa Suomeen, ja siksi he olivat nyt matkalla kohti Uutta Suomea.

Suomalaisia matkalaisia oli yli sata, ja siipirasalus oli pieni, joten Argentiinassa retkikunnan piti jakautua kahteen osaan. Kaarlon perhe jäi jälkimmäisen ryhmän mukana Buenos Airesiin viikoksi odottamaan. Jokilaivaan noustuaan he malttoivat tuskin odottaa perillepääsyä, ja alus tuntui lipuvan liian hitaasti Paraná-virtaa pitkin. Kun kapteeni viimein kuulutti, että laiva oli perillä Santa Anassa, Kaarlo juoksi kannelle katsomaan. Rannalla seisoivat partaisia, viidakkoveitsin ja pistoolein varustautuneita miehiä, joista yksi huusi heille jotain kolkolla äänellä. Tämän on pakko olla jokin välipysähdys, Kaarlo ajatteli, mutta laiva kiinnitettiin laituriin, ja heidän oli noustava maihin ennen kuin se lähtisi paluumatkalle.

Kukaan ei tiennyt, milloin ja miten suomalaiset kuljetet-
taisiin siirtokunta-alueelle. Pikkulapset kitisivät. Oli koleaa ja
satoi; ilmakin tuntui itkuiselta. Matkalaiset alkoivat olla hädis-
sään. Meni monta tuntia ennen kuin he näkivät härkävaljakon
vetämien vankkureiden ja parin hevosella ratsastavan miehen
lähestyvän joenrantaan. Miehet olivat retkikunnan aiemmin
saapuneesta ryhmästä ja he toivat kyllä mukanaan pari härkä-
valjakkoa, mutta kuhunkin mahtui vain yksi perhe. Kaarlon
perheen oli odotettava monta päivää ennen kuin oli heidän
vuoronsa nostaa matka-arkut vankkureihin.

Härkien tahti oli tasainen, ja Kaarlo huomasi mukauttavansa
omat askelensa niiden rytmiin. Hän mietti, näkisikö enää kos-
kaan rakkaita eläimiä, jotka he olivat jättäneet talon myötä isän
veljen perheelle. Hänen tehtävänään oli ollut ruokkia ja hoitaa
lehmä ja kanat. Muut eivät erottaneet kanoja toisistaan, mutta
Kaarlo tunsi ne kaikki. Lehmän hän oli taluttanut joka päivä
syömään tuoretta heinää maantien reunalta. »Ne ovat vain
eläimiä», äiti oli sanonut nähtyään Kaarlon silmien kostuvan,
kun poika hyvästeli lehmää, ja Kaarlo oli ollut raivoissaan sekä
noista sanoista että siitä, että äiti oli melkein nähnyt hänet
itkemässä.

Kun he pysähtyivät pitämään taukoa joen rantaan, Kaarlo
riisui kenkensä. Toiseen pikkubarpaaseen oli tullut rakko.
Isä oli kertonut, että Misionesin maakunnassa oli käärmeitä,
mutta Kaarlo talutti silti härät veteen paljain jaloin.

Joessa seistessään Kaarlo kuuli puusta kiljahduksen ja näki
apinan, joka tuijotti häntä hetken, loikkasi sitten seuraavaan
puuhun ja katosi tiheikköön. Kun Kaarlo oli maannut vanhan
kodin kamarissa ja miettinyt muuttoa Misionesiin, hän oli
usein ajatellut markkinapäivinä torilla kierteleviä posetiivin

soittajia. Vaikka posetiivarit olivat italialaisia, Kaarlون mielessä Argentiinaan lähtö yhdistyi heihin. Soittajat liikkuvat aasin vetämällä kärryillä tai kävellen, posetiivia selässään kantaen. Kun he veivasivat sitä, heidän olallaan kiikkunut apina alkoi jakaa onnenlehtiä. Nyt hän saattoi katsella apinoita silmästä silmään. Uskomatonta: hän oli paikassa, joka ennen oli ollut hänelle olemassa vain kirjoissa, vain ajatuksissa. Ehkä täällä kaikki puut olisivat täynnä onnenlehtiä.

Kun isä oli keväällä alkanut puhua Argentiinaan perustettavasta suomalaissiirtokunnasta, hänen silmistään oli heijastunut loiste, joka oli kaukana siitä hailakasta valosta, joka silmissään isä oli siihen asti aamuisin juonut kahvia, pukeutunut ylleen vaihdemiehen kaksirivisen takin ja koppalakin, murahtanut hyvästit, lähtenyt rautatieasemalle lounasrasia laukussaan ja palannut illalla hieltä haisten. Toisinaan hän oli päivällispöydässä kyllä vouhkannut jostain kirjasta, mutta ei koskaan aiemmin samalla innolla kuin luettuaan siirtokunnasta kertovan vihkoson. Isä kulki iltaisin »Misiones-katkismus» kädessään äidin perässä huoneesta toiseen ja puhui siitä, miten siirtokunnan alueella maa oli maailman hedelmällisintä ja miten sinne lähtevien olisi mahdollista luoda ihan uusi yhteiskunta. Sukulaisille ja tutuille, joista jotkut suhtautuivat heidän muuttoaikeisiinsa epäilevästi, isä kertoi, että Arthur Thesleff oli luvannut Misionesiin lähtevien rikastuvan. Vihkosessa julistettiin, että kahdessakymmenessä vuodessa kaikilla olisi mahdollisuus tulla miljonääreiksi. Isä ei sentään puhunut miljoonista, mutta sanoi laskeneensa, että viidessä vuodessa he olisivat ansainneet niin paljon, että voisivat halutessaan palata ja rakentaa ison talon. Misionesissa ei ollut vielä rautateitä, mutta junarata oli jo suunnitteilla. Eikä isä pelännyt muitakaan töitä. He viljelsivät tupakkaa ja *yerba matea*, teen tapaista kasvia.

Jos äiti oli laskeskellut heidän matkakassansa, isä oli murahtanut kärsimättömästi, että raha oli vain rahaa. Iltaisin isä ja äiti olivat puhuneet eniten Venäjän uhasta, siitä, kuinka he kaipasivat paikkaa, jossa heidän maansa pysyisi varmasti heidän omanaan. Isä oli sanonut usein tuntevansa keisarikunnan painon puristuksena rinnassaan. Hän luki äidille lehdestä ääneen, miten venäläinen biologi julisti suomalaisten kuuluvan tuottamattomaan rotuun, jonka on sulauduttava luovaan venäläiseen rotuun. Isä kysyi, halusiko äiti heidän todella jäävän tuollaiseen maahan, ja äiti huokaisi isän olevan oikeassa. Kaarlo ei ollut sitä ennen tiennyt, että äiti oli alkuun vastustanut lähtöä, eikä hän tämän jälkeen enää kuullut äidin epäröivän.

He kaikki olivat nukkuneet samassa huoneessa, siskot ja Kaarlo lattialle levitetyillä patjoilla vanhempien sängyn vieressä. Kun makuuhuoneen valo oli sammutettu, isä puhui Argentiinaan lähdestä vielä eri tavalla: hän sanoi haluavansa elää vapaana »sivilisoituneen elämän turhuudesta», vapaana sen »hermostuttavasta levottomuudesta». Mutta vasta kun isä luuli lasten jo nukkuvan, hän kääntyi selälleen sängyssä ja sanoi kaipaavansa luonnon kohtuun. Isä sanoi sen niin kuin ei olisi koskaan toivonut mitään muuta yhtä hartaasti. Isä oli toivonut voivansa asettua lepäämään luonnon kohtuun, mutta kuitenkin juuri hän oli täällä muiden suomalaisten tapaan ostanut heille machetet.

Macheten heiluessa vyöllä Kaarlo muisti, miten hän oli Suurlakon aikana nähnyt Lahden asemalla santarmin, jolta otettiin miekka pois. Kaarlo oli lähtenyt kotoa asemalle, vaikka isä ei ollut töissä, koska raideliikennekin oli katkaistu. Isä oli mennyt torille kokoukseen, ja äiti oli naapurin luona pikkusiskojen kanssa, eikä hän ollut antanut Kaarlolle mitään tehtä-

vää, ei puiden pienimistä eikä vedenkantoa, ei edes asiaa Silfve-
niuksen sekatarakauppaan. Tuohon aikaan äitikin puhui vain
lakosta ja siitä, että Suomeen olisi saatava yleinen ja yhtäläinen
äänioikeus. Kaarlo huomasi, että ylikäytävän luo oli kokoontu-
nut kiihtynyttä väkeä. Väkijoukon keskellä Kaarlo näki pitkän,
leveäharteisen santarmin, jonka siniharmaa mantteli näytti
kohoavan paljon suomalaisia korkeammalle. Mutta mies oli
peloissaan. Kaarlo näki, miten lyhyt suomalainen mies riisti
santarmilta miekan, eikä tämä edes yrittänyt saada sitä takaisin.
Kun miekka oli kiskaistu pois, Kaarlo tunki itsensä väkijoukon
läpi lähemmäs. Hän tiesi, ettei saisi töniä, mutta halusi nähdä
santarmin läheltä nyt, kun miekka oli viety. Lopulta Kaarlo pääsi
niin lähelle, että näki miehen kasvot. Santarmi puhui vedet sil-
missä venäjää, vaikka ympärillä oli vain suomalaisia. Nyyhkyt-
tävää santarmia katsoessaan Kaarlo tunsu voitonriemua, aivan
kuin itse olisi vetäissyt miekan tämän vyöltä.

Nyt routavuodet olivat ohi, eikä Suomen enää tarvitsisi
niin pelätä Venäjää, ja Kaarlo itse oli täällä, maassa johon routa
ei koskaan yltäisi. Hänellä itsellään oli vyöllään veitsi. Mutta se
ei kyllä tuntunut voitolta.

Tasanko alkoi muuttua pensaiden takia vaikeakulkuiseksi, ja
Kaarlo ilahtui, kun he näkivät edempänä telttakylän. Se näytti
samalta kuin kiertolaisten leiri Lahden torilla: ensi kertaa sen
nähdessään Kaarlo oli ollut äidin mukana torilla ja hämmäs-
tellyt, miten vierä vieressä olevista teltoista kuului niin paljon
musiikkia – yhdestä teltasta viulun ääntä, toisesta kitaran ja
jostain muualta vielä muita soittimia ja laulua, ja joka puolella
oli lapsia ja puhetta. Yksi unkarilaisista osasi Kaarlon ihme-
tykseksi suomea ja puhui sitä kaikille ohikulkijoille. Muuten
torilla ei juuri suomea kuullut. Äiti asioi torilla aina ruotsiksi,

ja Kaarlo oli kuullut, että jos joku pyysi vaikka sipulia, myyjä tarjosi »löökiä». Äiti oli vastannut Kaarlon ihmettelyyn, että myyjät kuvittelivat, että ruotsi olisi muka parempi kieli. Isän mielestä oli tärkeää, että äitikin puhui kotona aina suomea.

He odottelivat hetken telttakylän edessä, kunnes pari miestä tuli kertomaan isälle, että siirtokunta oli rakentanut leirin Bonplandiin, koska sen edemmäs ei päässyt vankkureilla. Aarniometsä oli siihen liian tiheää. Colonia Finlandesaan olisi vielä matkaa.

»Meille luvattiin suihkukaivot, eikä täällä ole edes tietä», äiti puuskahti.

»Pitää olla vähän kärsivällisyyttä», isä vastasi sanojaan hitaasti painottaen, ikään kuin hän olisi puheensa rytmillä kuvastanut rauhallisuutta, mutta hänen äänessään oli kuitenkin syyttävä sävy.

Isä lähetti Kaarlon jonottamaan ruokaa sillä aikaa, kun vanhemmat kantoivat heidän tavaroitaan teltaan, joka heille oli luvattu. Argentiinan valtio oli sentään lahjoittanut kaikille siirtolaisille teltan. Telttakeittiön edessä oli pitkä jono, ja kaikki muut tuntuivat juttelevan keskenään. Suurin osa oli nuoria miehiä, isää nuorempia mutta Kaarlo vanhempia, ja lisäksi ruotsinkielisiä. Äiti oli kertonut laivalla tavanneensa kaksi mukavaa suomenkielistä poikaa, ja Kaarlo oli itsekin kuullut erään vaalean, itseään hiukan vanhemman pojan puhuvan ruotsia tavalla joka paljasti, ettei hän ollut ruotsinkielinen. Kaarlo oli sen jälkeen koettanut pari kertaa hakeutua tuon pojan lähelle. Ei hän ollut keksinyt sanottavaa mutta toivoi, että poika juttelisi myös hänelle, mutta tämä ei tuntunut edes huomaavan häntä. Kaarlo palasi hyttiin ja makasi sängyssä, vaikka oli ollut merisairas vain alkumatkasta. Lahdessa hänellä oli ollut yksi ystävä, Viljo. Isän päähänpiston takia hänet oli revitty pois kaikesta tutusta.

Kaarlo vei perheelle metallikulhoissa laihaa kasviskeittoa. He olivat matkanteosta niin uupuneita, että menivät nukkumaan heti ruokailun jälkeen, vaikka kaikki muut tuntuivat vielä valvovan.

Aamulla isä ja äiti ihmettelivät, missä retkikunnan johtaja Arthur Thesleff oikein oli. Heille kerrottiin, että ensimmäisen ryhmän kanssa matkustanut Thesleff oli heti ryhmän saavuttua Santa Anaan palannut samalla jokilaivalla takaisin Buenos Airesiin valittamaan, että vastaanotto ei ollut lainkaan sitä mitä heille oli luvattu. Arveltiin, että Thesleff palaisi retkikunnan luo muutaman päivän sisällä. Kaarlon perhe kuuli sieltä täältä purnausta siitä, että ryhmän johtaja oli jättänyt retkikunnan oman onnensa nojaan heti alussa. Ensimmäisenä saapuneet olivat pysyneet paikoillaan telttakylässä jo melkein kaksi viikkoa.

Parin päivän kuluttua Kaarlo seisoి taas ruokajonossa. Ihmiset alkoivat yhtäkkiä hälistä, ja pian Kaarlokin näki Thesleffin ratsastavan seurueineen tasangon halki kohti telttakylää. Kaukana heidän perässään näkyivät myös härkävankkurit täydessä lastissa. Kaarlo jäi muiden lailla odottelemaan Thesleffin tuloa ja mietti, pitäisikö tämä jonkin puheen, nyt kun koko retkikunta taas oli koolla. Thesleffin vaimo hymyili lämpimästi moneen suuntaan ja tervehti odottajia, mutta herra Thesleff vain nyökäsi ja nousi satulasta niin nopealla liikkeellä, että melkein lennähti maahan. Hän suoristi ensin siroja silmälasejaan, laittoi sitten silinterihatun päähänsä, sipaisi vielä kauniin mustan takkinsa kaulusta ja rykäisi. Hän ei kuitenkaan sanonut mitään vaan lähti kävelemään määrätietoisesti eteenpäin kuin olisi juuri nähnyt jotain mitä oli etsinyt. Hänen jäänsiniset silmänsä olivat jo laivalla tuntuneet katselevan ihan muuta kuin sitä, mitä muut edessään näkivät.

Kaarlo heräsi kovaaääniseen jutteluun. Hän pukeutui ja hiipi ulos teltasta. Metsän reunassa näkyi tulen loimotusta. Kävellessään sitä kohti Kaarlon oli ohitettava heidän telttansa lähelle pystytetty iso pöytä. Sen ääressä istuvat miehet puhuivat toheissaan, melkeinpä toistensa päälle; Kaarlo mietti, miten muut eivät heränneet miesten ääniin. Pöydälle oli levitetty suuria karttoja, joita miehet tutkivat. Molemmissa päissä pöytää oli lyhdyt, pino kirjoja, kannuja ja laseja. Arthur Thesleff istui pöydän päädyssä sivuttain, polvi toisen päälle nostettuna. Kaarlo näki hänen kiiltävät kenkensä ja hämmästeli, miten ne säilyivät niin siisteinä, vaikka telttakylän maa oli mutainen aamuisen sateen jäljiltä. Myös muut pöydässä istuvat näyttivät herrasmiehiltä, mutta Thesleff oli selvästi heidän johtajansa: he hiljenivät, kun Thesleff alkoi puhua hyvin innostuneesti jotain perhosista. Kaarlo mutisi tervehdyksen pöydän ohittaessaan; äiti aina painotti hänelle, että kaikkia piti tervehtiä ääneen, vaikka Kaarlo olisi mieluiten vain nyökännyt. Nyt miehet onneksi keskittyivät vain toisiinsa.

Nuotion ympärillä oli puisia penkkejä, ja Kaarlo istahti metsän puolella olevan tyhjän penkin päähän. Pian hän ymmärsi, miksei kukaan istunut siellä: tuuli toi savun suoraan hänen silmiinsä. Hän ei kuitenkaan kehdannut tunkea jonkun viereen vaan päätti pysyä nurkassaan. Joku heitti vielä tuleen lisää oksia, ja savu sai Kaarlon silmät vuotamaan niin, että hän sulki ne. Ehkä tuuli kohta kääntyisi.

Kun Kaarlo avasi silmät, hän huomasi laivalla näkemänsä suomenkielisen pojan istahtaneen viereensä. Savua ei enää juuri tullut heitä kohti, mutta poika totesi:

»Hyvä että on savua, ei tule villisiat tai muut pedot leiriin saakka.»

Mitähän poika oli ajatellut nähdessään Kaarlon äsken

istumassa savun keskellä; miksi ihmeessä hän ei ollut saanut vaihdettua paikkaa? Tämäkin poika vain tuli ja istui hänen viereensä muitta mutkitta.

»Onko täällä villisikoja?» Kaarlo kysyi.

»Totta hitossa. Vaikka onhan meillä machetet.»

Kaarlo puristi kätensä vyöllään roikkuvan tupen ympärille mutta mielti, miten villisikaa edes voisi lyödä veitsellä.

»Juho», poika sanoi kättään ojentaen, ja Kaarlokin esittäytyi. Juho oli ehkä vain vuoden tai pari Kaarloa vanhempi. Hän oli leveäharteinen ja pitkä ja olisi saattanut olla aika hauskanäköinen, ellei toinen silmistä olisi katsonut aina eri suuntaan kuin toinen. Kaarlon oli vaikea päättää kumpaan silmään hän katsoisi. Juho oli laivalla istuskellut usein peräkannelle kerääntyneessä poikajoukossa. Retkikunnassa oli kymmenkunta suunnilleen heidän ikäistään ruotsinkielistä poikaa, jotka laivalla pelasivat korttia omassa porukassaan. He olivat niin eri oloisia kuin Kaarlo, ettei hän osannut kuvitella itseään heidän rentoon, vitsailevaan ryhmäänsä. Juhokin erottui Kaarlon mielestä muista pojista, vaikka koettikin kovasti näyttää yhtä huolettomalta. Juhoon tuntui kätkeytyvän samanlaista energiaa kuin Kaarloon: Kaarlo huomasi, että he molemmat tärisyttivät reittään samalla tavoin, aivan kuin jalka ei olisi malttanut olla paikoillaan istuessakaan.

»Arvasin, että olet suomenkielinen, vaikka en ollut kuullut sinun mitään puhuvan», Juho sanoi. »Et taida paljoa puhua.»

Kaarlo hymähti. Hän vihasi sitä, kun ihmiset kommentoivat hänen vaiteliaisuuttaan. Ei hänkään huomauttanut Juholle, että tämän silmät katsoivat eri suuntiin. »Ei se haittaa mitään», Juho kuitenkin lisäsi, laski kätensä hänen reidelleen ja puristi. Kaarlo hämmästytti, miten oli mahdollista koskea toisen reiteen noin toverillisesti ja rennosti. Se oli melkein yhtä outoa

kuin se, miten Buenos Airesissa ihmiset menivät ja laittoivat poskensa kiinni muiden poskeen ja tekivät samalla suullaan moiskauksen ilmaan.

»Sinäkin olit laivalla niissä voimistelukerhon tuokioissa. Se on hyvä. Sinne olisi saanut kyllä tulla ihan kaikki. Aika riu-kuja miehiksi tämä tänne lähtenyt sakki», Juho sanoi. Kaarlo ihmetteli, miten Juho kehtasi sanoa sellaista ääneen. Mutta hän oli iloinen, että Juho oli sittenkin huomannut hänet ja vieläpä muisti hänet punnertamassa. Hän oli ylpeä siitä, että oli vahva.

»Thesleff itse on kyllä samaa lajia. Teoreetikko», Juho lisäsi.

»Teorioitakin tarvitaan», Kaarlo sanoi vahingossa lujem- malla äänellä kuin oli tarkoittanut. Äiti oli osallistunut laivalla melkein päivittäin pidettyihin esitelmiin, joiden jälkeen hän oli piirtänyt kaavioita ja tehnyt muistiinpanoja aarniomet- sän raivauksesta, yerbasta ja muista kasveista, sairauksista ja ampuma-aseiden käytöstä. Ne olivat isää varten, mutta Kaar- lokin oli tutkinut niitä maatessaan miesten hytissä.

Häntäkin oli salaa kyllä huvittanut katsoa useimpien miesten voimistelua. Jopa äidillä oli isompi hauis kuin näillä miehillä, mutta äiti olikin kantanut joka päivä polttopuita, pikkusiskoja ja kaivovettä Vihdinkadulta sekä uurastanut perunamaalla. Kaarlo ei ollut päässyt Lahden urheilu- ja voimisteluseura Tarmon harjoituksiin; isä oli sanonut, että kun Kaarlo joka päivä hakkasi halkoja ja loi eläinten lannat, siinä oli hänelle urheilua riittämiin. Siirtokunnan miehistä valtaosa taas näytti siltä, että he eivät olleet vuosiin tehneet muuta kuin istuneet. Laivan voimistelu- kerhon tarkoituksena oli ollut voimistaa ryhmäläisten lihaksia fyysistä työtä varten. Mutta ei kuukaudessa paljoa muutettu.

Joku mies alkoi soittaa kitaraa, ja hänen vieressään oleva mies koetti laulaa, mutta soitto oli niin katkeilevaa, että laulu

tyrehtyi. Kappaleen loputtua sievä nainen kävi pyytämässä kitaran soittajalta ja istui takaisin naisten puolelle. Kaarlo tajusi naisen olevan Thesleffin vaimo, Bertha.

»Hänhän osaa soittaa», Juho totesi. Kaarlo nyökkäsi. Berta soitti kappaletta, jota Kaarlo ei tuntenut, mutta oli selvää, että hän soitti sitä hyvin. Muutkin nuotion ympärillä istuvat hiljensivät kuuntelemaan ja katsomaan. Berta alkoi laulaa. »Farväl o moder Finland, nu reser jag från dig, och tackar dig av hjärtat för det du fostrat mig...» Kaarlo tajusi, että hän oli kyllä kuullut tuon kappaleen laivalla, mutta sitä laulanut mies oli soittanut kitaraa rempseän iloisesti. Bertan esittämänä sama kappale kuulosti verkkaisalta ja surumieliseltä. »Nu kommer livets allvar och stör min ungdoms ro.»

Kaarlon katsellessa Berthaa naisen eteen ilmestyi siro, tummahiuksinen nuori mies, tai ehkä sittenkin vielä poika, joka alkoi liikkua musiikin tahtiin. Se ei ollut polkkaa eikä valssia eikä mitään Kaarlon tuntemaa tanssia, vaan poika vaikutti vain kuuntelevan kitaran ja Berthan ääntä ja keksivän askeleensa itse. Poika huojui ja pyöri, meni välillä maahan sykkyrälle ja nousi sieltä käsiään liikutellen, aivan kuin käsillä olisi ollut oma tahto ja poika olisi vain seurannut, mitä ne tekivät. Kaarlo ei ollut koskaan nähnyt sellaista liikkumista, ja hän mietti, oliko poika jotenkin hullu tai humalassa. Kummallisella tavalla pojan liikkeet näyttivät silti sopivan naisen soittoon. Kyllä tuo omalaatuinen liikehdintä oli tanssia.

Juho nousi ja lähti jonnekin sanomatta mitään. Kaarlo tuijotti tanssivaa poikaa ja kitaristia niin tiiviisti, että tuskin huomasi Juhon edes lähteneen. Kohta tämä olikin taas hänen vieressään ja työnsi hänen käteensä lasin. »Sokeriruokoviinaa», hän kuis-kasi. »Tällä saa kyllä pään täyteen.»

Kaarlo kiitti ja otti varovaisen siemauksen. Se oli ensimmäi-

nen kerta, kun hän maistoi alkoholia, ja juoma tuntui juuri niin hirveältä kuin viina oli hänestä aina haissut. Hän mielti, voisiko ojentaa lasin takaisin, mutta koska oli kiittänyt, päätti hän lopulta istua se kädessään.

Bertha oli niin keskittynyt kappaleeseensa ja katsoi vain tanssivaa poikaa, että Kaarlo ajatteli: hän ei huomaa kenenkään katseita. Kaarlo oli jo vuosia varonut katsomasta naisia silmien alapuolelle, mutta nyt hän saattoi katsoa koko naista, ja halusi katsoa. Kitara peitti osan ja oli hämärää ja hiukan savuista, mutta Berta oli kaunis. Silti Kaarlo huomasi, että nyt kun hän antoi katseensa vaeltaa vapaasti naisen vartalolla, se ei ollutkaan niin kiehtovan kivuliasta kuin hän oli kuvitellut estäessään itseään katsomasta. Hän halusi taas keskittyä siihen, miten Bertha soitti ja lauloi: tämä tuntui laulavan kuin kertoisi itsestään, kuin avaisi kaikkein syvimät ja surullisimmat ajatuksensa, mutta ei niistä musertuneena, vaan nostaen ne eteensä – heidän kaikkien eteen – ja katsellen niitä. Kaarlostakin oli hätkähdyttävää, että joku saattoi ilmaista itseään noin avoimesti, ilman häpeää.

Tanssija lopetti liikkeensä. Heti pysähtyttyään hän näytti erilaiselta, aralta ja muita välttelevältä, ja Kaarlo oivalsi nähneensä saman pojan laivalla yksikseen kävelemässä. Kerran tämä oli istunut kannella vanhemman naisen, varmaan äitinsä, seurassa: he olivat nojanneet toisiinsa, ja äiti oli hymyillyt, kun poika oli sanonut hänelle jotain. Nyt poika pälyili ympärilleen ja sipaisi otsalle valahtaneet hiuksensa korvan taakse. Hänen hiuksensa olivat pojan hiuksiksi pitkät, yli korvien.

»Neiti», Juho mutisi pojan poistuessa yhtä nopeasti kuin oli paikalle ilmaantunutkin.

»Kuka hän oli?» Kaarlo kysyi.

»Minun veljeni», Juho sanoi tuijottaen nuotioon. Sitten

hän kääntyi äkkinäisellä liikkeellä Kaarlo päin ja kohotti lasiaan. »Skål! Pää täyteen ja pimpetin perään!»

Juho joi lasinsa tyhjäksi ja nousi. Kaarlo mietti, mihin hän meni ja oliko hänen viimeinen lauseensa vain jokin hokema, jonka hän oli vanhemmilta miehiltä kuullut. Kaarlo ei ollut koskaan edes pitänyt kädestä ketään tyttöä. Hän pelkäsi, ettei koskaan tulisi pitämäänkään: siirtolaisten joukossa ei ollut yhtään hänen ikäistään tyttöä. Yksi oli 19-vuotias, mutta jo naimisissa, ja kaksi 11-vuotiasta olivat vielä aivan lapsia. Suurin osa Argentiinaan lähtijöistä oli vaimottomia miehiä. Kaarlo ei ymmärtänyt, mitä he aikoivat. Eikö kukaan heistä haaveillut vaimosta, kuten hän jo nyt viisitoistavuotiaana haaveili?

Matkalla teltalle Kaarlo ohitti taas pöydän, jonka ääressä Thesleff tovereineen oli aiemmin istunut. Enää miehiä ei näkynyt, mutta lyhdyt paloivat yhä ja kirjapinot olivat paikoillaan. Yksi laseista oli kaatunut, ja siitä valui juomaa kartan päälle. Kaarlo nosti lasin pystyyn ja kuivasi karttaa varovasti paitansa helmalla. Kartan päälle oli laskettu kiikarit, samanlaiset joilla hän oli nähnyt miesten katselevan merelle laivan kannelta. Kaarlo silitti kiikareiden pintaa ja kokeili kädellään, kuinka painavat ne olivat. Hän vilkaisi ympärilleen ja nosti ne sitten nopeasti silmilleen. Ensin hän näki vain pimeää, sitten pöydän hiukan huimaavasti suurentuneena. Hän käänsi kiikarit nuotion suuntaan ja sitten takaisin pöydän pintaa kohti: oli kuin joku olisi nostanut kartan kiinni hänen kasvoihinsa. Hän laski kiikarit varovasti pöydälle ja näki samassa herra Thesleffin muutaman askelen päässä.

»Förlåt», Kaarlo sanoi, puri huultaan ja kumarsi. Miksi ihmeessä hän oli mennyt koskemaan toisen arvokkaaseen omaisuuteen? Pimeys ja se, että muita ei näkynyt, oli jotenkin saanut hänet astumaan hetkeksi omantuntonsa ulkopuolelle.

Maa kuin veri on runsas ja väkevä kertomus neljän sukupolven kohtaloista kaukaisessa siirtokunnassa.

Kaarlon perhe lähtee Lahdesta kohti Argentiinaa vuonna 1906. Kotikaupungissa partioivat santarnit, ja työläisen toimeentulo on niukkaa, mutta Atlantin takana luvassa on oma maatilkku ja paratiisin hedelmiä, vapautta ja vaurautta, Colonia Finlandesa.

Vuosikymmeniä myöhemmin Aina on siirtokunnan viimeinen suomenkielinen asukas. Kun hän ystävystyy sademetsässä asuvan guaranípojan kanssa, hän ymmärtää, millaista on elää, kun ympäriltä katoavat puut.

